

Myslím tedy, že Pavel Kohout není v čele mladé básnické generace. Právě naopak. Ve sbírkách některých mladých autorů vidím daleko víc poctivého úsilí vyrovnat se se skutečností po svém – a to je rozhodující pro budoucnost – než v Času lásky a boje. Pavel Kohout si asi nerozumí. Dělá všechno možné, od veršování až po zpěv. Ale skutečná poezie je solidní, neefektní, vytrvalá práce... a znalost... a moudrost... a skromnost. S Františkem Nechvátalem bych Pavlu Kohoutovi řekl na další básnickou cestu: Zraj pod sluncem pokory! – V první básni Času lásky a boje prohlašuje Pavel Kohout programově:

Jednou rukou verše píšu

v druhé držím revolver.

Může se vyskytnout otázka, kterou z těch věcí dělá levou rukou.

(1954)

O VERŠÍCH PAVLA KOHOUTA – V GLOSÁCH

Jan Skácel

Nechci polemizovat s polemikou, jak vyzývá redakce, a nemám ani dost perí k tomu, abych se pouštěl do kohoutích zápasů (soudruh profesor Hrabák promine), které budou pravděpodobně po Trefulkově článku pořádaný v šatnách české poezie. Čtenářské svědomí a sebevědomí mne prostě donutilo napsat několik poznámek k otázkám, které tu byly už dlouho a které Jan Trefulka první formuloval a vyslovil nahlas. Zachránil českou kritiku před podezřením, že za určitých okolností bývá hluchoněmá.

Píši proto, že se mi líbí Trefulkovo úsilí mluvit o poezii důkladně, bez zámlk a pověr.

*

Verše bývají, jak známo, různé. Slané i makové. Vyzývají v nás vzdor, dávají nám sílu zalomcovat mřížemi, nad těmi nejkrásnějšími se oko ozdobí slzou štěstí nebo smutku. Jindy stěží potlačíme, nebo nepotlačíme zívnutí. Podle vychování. Jsou tu však ještě verše, jejichž četba

vzbuzuje v nás podivný, zdánlivě nemístný a nevysvětlitelný pocit: stud. Přecťeš ty verše a stydíš se. Stydíš se téměř fyzicky, jako na špatném divadle, jako když člověk, kterého máme celkem rádi, zesměšňuje se před lidmi, a neví o tom, necítí to. Škodolibí mají radost. Lidé otevření a citliví neváhají a šlápnou dotyčnému na palec, zaklepou mu na rameno. Tuto dobrou službu prokázal Pavlu Kohoutovi Trefulka.

*

Proč se i vousáci červenají jako panny, když čtou některé dnešní verše, nejenom Kohoutovy, ale i jiných básníků?

Podívejme se zblízka na naši vojenskou poezii.

Poezie o vojně je asi tak stará jako lidstvo, bohužel. Ani my se bez ní ještě neobejdeme. Většina národa uznává, že je rozumnější se bránit než plakat, když nám chce někdo před nosem přirazit dveře do socialismu. Ostatní uznávají alespoň fakt, že ozbrojovat Hitlerovy maršály je svinstvo. Proto se také jdeme všichni cvičit ve zbraní a pokládáme to za správné. Jenom nás proboha nenuťte, abychom milovali to nelogické spojení ocele a dřeva, nazývané puška, automat, kulomet. I takové básničky jsme už četli. To by si pak vzorní dělostřelci brali do civilu svá milá děla a byli by pro svou lásku pronásledováni vojenskými prokurátory.

Zdravý rozum říká, že dobrá, pravdivá poezie s vojenskou tematikou nevznikne na manévrech, ani v redakcích vojenských časopisů. Nejlepší řádky o válce byly napsány opravdovými vojáky, lidmi ze zákopů, anebo básníky, kteří dovedli myslet a cítit jako oni. Vlast ještě nikdo nebránil s napomádanými verši na rtech, spíše se na nich rodilo zaklení, když voják klopytal s ručním granátem proti tanku. Taková literatura tu je. Stačí si přečíst Tolstého povídky z Kavkazu a Sevastopolu, Někrasovův román V stalingradských zákopech.

Ščipačov má dobrou básničku o odjezdu na frontu. A je v ní úžasný verš. Téměř nepřijemný, dráždící, ale nesentimentální a mužný.

My objali se. Hvízdá vlak, chce jet.

Řemeny na mně skřípou. Sbohem, má...

Napíše-li někdo uprostřed míru, třebaže hrozba války obchází, vedle těchto rádečků slova: *Jednou rukou verše píšu, / v druhé držím revolver*, vypadá to, mluveno slovy Gogolovými, jako když se blázen chlubí malovanou torbou. Ostatně od jisté doby nemáme rádi podstatné jméno revolver ve spojení s kulturou. To už je ovšem otázka citlivosti, taktu a politického vzdělání.

A ještě něco. Služba pohraničnicků je těžká. Jsou ztráty na mrtvých. O jejich životě by se nemělo psát ve valčíkovém tempu, jak to dělá Pavel Kohout.

*

Říkají, že mládež miluje Kohoutovy verše; Kohout je prý citovým rádcem naší mládeže.

To je vážná věc.

Ale je to docela tak pravda?

Střízlivý pozorovatel dospěje k názoru, že mezi mládeží jsou vášniví obhájci i odpůrci Kohoutovy poezie. Ostatně literatura není věc hlasování.

Nezapomínejme také na jednu důležitou okolnost. V době, kdy větší na starších, hotových básníků ohlížela se kriticky po své práci, přehodnocovala, hledala nové cesty a nová slova, vznikla ve vývoji české poezie nebezpečná pauza. Tenkrát nastupovali ti nejmladší. Ne všichni, ale někteří z nich cílevědomě využili situace a dosáhli pozic neúměrných kvalitám.

Nedivme se proto, že se tak těžko srovnává mezi laureáty státních cen, že jsou takové rozdíly mezi Kostrou, Nezvalem, Pujmanovou, Horovem, Kainarem a Mihálikem na jedné straně a Stanislavem Neumannem i jinými na druhém křídle.

Vytýkali básníku Oldřichu Mikuláškovu dlouhé mlčení mezi Pulsy, jeho předposlední sbírkou, a Horoucími zpěvy. Za dobu, kdy Mikulášek, talentovaný a zralý básník, vydal jednu sbírku, mnohý z čekatelů básnického umění vydal dvě, rekordmani i tři. Stačí však číst ty knížky a srovnávat.

Vzduchoprázdno je vždycky nebezpečné. Dáte-li pod vývěvu svrasklé jablíčko, bude pěkné, ruměné. Kdyby tenkrát vycházely výbory z českých klasiků (dnes se tak už děje), kdyby mládežnický tisk otiskoval více ze Sládka, Šrámka, Hálka, Kříčky, pak by se možná mládež chodila radit ke kovářům, a nikoliv ke kovářičkům. Věčně mladí staří pánové české poezie by naši mládež neučili ničemu zlému, naopak.

*

Říká se také, že verše Pavla Kohouta jsou prosté. To není pravda. Jsou opravdu povrchní. Jsou salonní jako koníček z básničky Jízda, který, zatímco Pavel Kohout leží ve sněhu, „vyčkává pln taktní noblesy“.

*

Kohoutova obliba u mládeže souvisí snad s jeho milostnou poezií. A přece, Kohoutovy verše o lásce nejsou, snad bude tomu slovu rozuměno, nejsou sdostatek cudné. To mudrování v Dobré písni o tom, čemu Kohout říká omýleně láska, působí trapně. Kdyby chtěl Kohout poučovat naši mládež opravdu o hlubinách lásky, musel by prožít sám velkou a krásnou lásku, nebo po ní celým srdcem toužit. Z veršů to zatím necítíme.

Všichni velcí poeti milostnosti byli mužní a ostýchaví ve výrazu i citech. Byli cudní.

*

Trefulka se ve své kritice nijak nevyhýbal ironii. Nechci benjamínkovi české kritiky ublížit takovým sousedstvím, psali však Neruda, Šalda, S. K. Neumann, Nejedlý, Fučík své polemiky v zámišových rukavicích?

*

Je Kohout skutečně básníkem bez domova, jak tvrdí Trefulka? Takové obvinění je vážné a bolí. Domnívám se, že Kohout je básníkem, který svůj domov teprve najde. Zatím byl doma příliš hýčkán, tím mu bylo ukřivděno. Nosili mu snídani do postele.

A zamyslel se někdo nad tím, že první zevrubnější kritika Kohoutových veršů je zdravým bojem proti kultu osobnosti, který byl kolem Kohoutovy osoby opravdu pěstován?

*

Dobrych básní je v Kohoutově sbírce víc, než si myslí Trefulka. Kohout dovede také složit dobrý text a napsat vtípnou povídku. To neumí u nás každý. Za doby jeho spolupráce v Dikobrazu vyrostly tomuto rozkošnému zvířátku ostny o několik milimetrů. Kohout toho hodně ví o běžném básnickém řemesle. Jeho myšlenka však teče jako voda v písku.

Bylo by nesmyslem chtít nyní po Kohoutovi, aby padl Trefulkovi do náruče. Kohout má právo mít zlost, má právo se ohradit, má právo přemýšlet o tom, kde měl Trefulka pravdu a kde neměl. Trefulkova kritika musí Kohouta opravdu bolet, on musí tu bolest snášet mužně, nenastavovat prst k pofoukání, ale psát dále a lépe.

Pochopí Pavel Kohout, že jeho místo v české poezii je zatím skromnější, než se domnívají jeho nekritičtí obdivovatelé?

Dokáže-li to, budeme věřit v Pavla Kohouta.

(1954)

KRITIKA, NEBO KAMPAŇ ?

Jaroslav Bouček

V brněnském literárním měsíčníku Host do domu se rozproudila diskuse, jejímž podnětem byl kritický článek o tvorbě mladého básníka Pavla